

Наукові перспективи
Видавнича група

ISSN (print) 2708-7530
DOI: 10.52058/2708-7530-2023-8(38)

НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

СЕРІЯ: "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ", СЕРІЯ: "ПРАВО",
СЕРІЯ: "ЕКОНОМІКА", СЕРІЯ: "ПЕДАГОГІКА",
СЕРІЯ: "ПСИХОЛОГІЯ", СЕРІЯ: "МЕДИЦИНА"

Миру нашої *Україні*

Випуск 8(38)
2023

*Громадська наукова організація «Всеукраїнська
Асамблея докторів наук з державного управління»*

Громадська організація «Асоціація науковців України»

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 8(38) 2023

Київ – 2023

*Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of
Doctors of Sciences in Public Administration"*

Public Organization "Association of Scientists of Ukraine"

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

*(Series "Public Administration", Series "Law", Series "Economics", Series
"Medicine", Series "Pedagogy", Series "Psychology")*

Issue № 8(38) 2023

Kiev – 2023

ISSN (print) 2708-7530

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8\(38\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8(38))

Наукові перспективи: журнал. 2023. № 8(38) 2023. С.810

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р.
№ 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки:
державне управління, право та економіка*

*Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології*

*Рекомендовано до друку Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська
Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 28.08.2023, № 10/8-23)*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та медицини. Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків.

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, Лауреат премії імені Івана Франка у галузі інформаційної діяльності, Лауреат Всеукраїнської премії «Інновація в освіті — 2018», м. Київ, Україна

Заступники Головного редактора:

Янчук Артем Олександрович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, Заступник керівника Апарата Верховної Ради України (Київ, Україна);

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, професор, Дійсний член Академії будівництва України, професор кафедри архітектури і просторового планування Національного авіаційного університету (Київ, Україна). Заслужений будівельник України, Почесний працівник будівництва та архітектури, державний службовець 3 рангу (Київ, Україна);

Даций Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна);

УДК 35.078:005.414:614.89

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8\(38\)-287-300](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8(38)-287-300)

Цимбал Богдан Михайлович кандидат технічних наук, доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки, Національний університет цивільного захисту України, вул. Чернишевська, 94, м. Харків, тел.: (057) 707 34 31, <https://orcid.org/0000-0002-2317-3428>

Дакал Алла Василівна доктор наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук, ПрАТ "Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», вул.Фрометівська, 2, м. Київ, тел.: (067) 890-46-46 <https://orcid.org/0000-0003-3221-353X>

Радченко Оксана Олександрівна кандидат наук державного управління, докторант Навчально-наукового інституту "Інститут публічного управління", Харківський Національний університет імені В. Н. Каразіна, площа Свободи, 4, м. Харків, тел.: (095) 122-65-10, <https://orcid.org/0000-0001-9286-0240>

КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ

Анотація. У статті досліджуються державно-управлінські аспекти безпеки особистості в контексті сталого розвитку суспільства та держави. Зазначається, що на сучасному етапі розвитку цивілізації людство все більше відчуває тиск значної кількості глобальних викликів і загроз, які все більше виходять на передній план національної безпеки сучасних держав та соціетальної безпеки усього людства, торкаючись особистої безпеки кожної людини. В таких умовах провідним суб'єктом забезпечення безпеки особистості, суспільства та держави виступає вже не тільки організація державної влади, яка має монополію на державний примус, володіє нормативними та матеріальними можливостями для попередження та запобігання небезпеки, але й не меншою мірою – громадянське суспільство в усьому різноманітті його інституцій.

Запропоновано авторську архітектуру безпеки особистості, яка розглядається як сукупність антропологічної, соціально-політичної, психологічної, економічної, соціально-психологічної, інформаційної та екологічної складових безпеки особистості. Сформульовано принципи такої

безпеки. Розглянуто феномен безпеки особистості як основного елементу природного капіталу в їх єдності як соціетального організму, елементи якого – повітря, вода, земля, надра, флора та фауна, люди й продукти їх діяльності перебувають в єдності та взаємозв'язку, одночасно виконуючи низку важливих функцій соціетальної самоорганізації. Зроблено висновок, що головним завданням держави та основним суспільним інтересом є створення ефективної системи дотримання безпеки кожної особи, забезпечення добробуту, стабільності інститутів, що гарантують демократію, безпеку та сталий розвиток суспільства, що, у свою чергу, дозволяє підвищити керованість суспільними процесами та їхнє цілеспрямоване регулювання.

Ключові слова: безпека особистості, природний капітал, сталий розвиток, держава, державне управління.

Tsybmal Bohdan Mykhailovych PhD of Technical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Labor Protection and Technogenic and Environmental Safety, National University of Civil Defence of Ukraine, Chernyshevskaya St., 94, Kharkiv, 61023, tel.: (057) 707 34 31, <https://orcid.org/0000-0002-2317-3428>

Dakal Alla Vasylivna D.Sc. of Public Administration, Associate Professor Department of Public Administration Educational-Scientific Institute of International Relations and Social Sciences, Private higher education institution “Interregional Academy of Personnel Management”, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0003-3221-353X>

Radchenko Oksana Oleksandrivna PhD of Public Administration, postgraduate student of the Educational and Scientific Institute "Institute of Public Administration", V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, <https://orcid.org/0000-0001-9286-0240>

THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND PERSONAL SECURITY: PUBLIC AND ADMINISTRATIVE ASPECTS

Abstract. Peculiarities of personal safety in the context of sustainable development of society and the state are studied. It is noted that humanity increasingly feels pressure of significant number of global challenges and threats at the current stage of the development of civilization. This increasingly comes to the national security forefront of modern states and the social security of all mankind and affects security of each person. In such conditions the leading subject of security ensuring of the individual, society and the state is not only organization of state power but also civil society in all diversity of its institutions. State power has a

monopoly on state coercion, possesses regulatory and material capabilities for danger prevention. The author's architecture of personal security is proposed. It is considered as a set of anthropological, socio-political, psychological, economic, social-psychological, informational, and ecological components of personal security. Principles of such security are formulated. Phenomenon of personal safety as the main element of natural capital in their unity as a social organism is considered. Its elements are air, water, land, subsoil, flora, fauna, people, and the products of their activities. All they are in unity and interconnectedness and perform number of important functions of social self-organization. It was concluded that main task of the state and the main public interest is creation of effective system of ensuring each person security, wellbeing, stability of democracy institutions, sustainable development of society. It, in turn, allows to increase control of social processes and their purposefulness regulation.

Keywords: personal security, natural capital, sustainable development, state, public administration

Постановка проблеми. Військова агресія Російської Федерації в Україні з величезною кількістю жертв та мільйонними потоками біженців загострила на увесь світ проблему безпеки особистості, спричинила колосальні кризові явища не тільки в нашій державі, але й в Європі та в цілому світі, поставивши під загрозу всю ноосферу Землі. Людство все більше відчуває тиск значної кількості глобальних викликів і загроз, які все більше виходять на передній план національної безпеки сучасних держав та соціетальної безпеки усього людства, торкаючись особистої безпеки кожної людини. Не випадково на рівні Організації Об'єднаних Націй в Ріо-де-Жанейро в 1992 р. однією з ключових проблем третього тисячоліття названо катастрофічну деградацію ноосфери і людської цивілізації як її центральної складової. Ця конференція, присвячена проблемам навколишнього середовища та сталому розвитку – сьогодні, через 30 років, визнається однією з головних подій в історії людства. Як відомо, у межах цієї конференції отримали загальносвітове політичне визнання проблеми, що пов'язані з глобальним потеплінням клімату та збереженням біорізноманіття на Землі. Під час зазначеної конференції ООН було прийнято Порядок денний на XXI століття як певний план сталого розвитку людства на найближче майбутнє. Й одним з найголовніших напрямків діяльності цієї впливовою наднаціональної організації та усіх національних урядів визнається нова міжнародна та національна політика, покликана зупинити хижацьке руйнування глобальної екосистеми як середовища життєдіяльності людства, досягти нового врівноваженого стану ноосфери на основі концепції Сталого Розвитку.

Вже на кінець минулого століття стало зрозуміло, що людство все більше потребує розробки та запровадження нових моделей безпечного розвитку та формування безпечного середовища нашої життєдіяльності, здатного на основі інноваційних технологій життєзабезпечення створити умови як для простого біологічного відтворення людської популяції в близькому й далекому майбутньому, так і для подальшого саморозвитку людини, її гідності, психофізіологічного та інтелектуального потенціалу.

Сталий розвиток в сучасному розумінні означає, що провідним суб'єктом забезпечення безпеки особистості, суспільства та держави виступає вже не тільки організація державної влади, яка має монополію на державний примус, володіє нормативними та матеріальними можливостями для попередження та запобігання небезпеки, але й не меншою мірою – громадянське суспільство в усьому різноманітті його інституцій. Важливо підкреслити, що потреба в безпеці особистості найчастіше домінує в умовах соціальної дезорганізації, радикальних суспільних змін, які руйнують звичні стереотипи поведінки і сформований образ життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика безпеки особистості як основного елементу природного капіталу в їх єдності як соціетального організму в контексті сталого розвитку суспільства та держави цікавить багатьох українських дослідників. Зокрема, серед них можна назвати таких науковців та експертів як Л. Н. Акімова, О. С. Бадрак, О. В. Беспалова, О. Винославська та М. Кононець, М. Закіров та С. Закірова, І. Ільницька, Б. О. Парахонський та Г. М. Яворська, С. І. Пономаренко, О. М. Рибальченко, О. Є Шинкаренко та ін.

Мета статті. Метою даного дослідження є аналіз державно-управлінських аспектів безпеки особистості в контексті сталого розвитку суспільства та держави.

Виклад основного матеріалу. У конституціях більшості країн та в засадничих документах ООН зазначається, що одним з ключових прав людини є право на життя, право на чисте та безпечне природне середовище, однак, попри постійну стурбованість міжнародних інституцій та їх заклики щодо переходу до філософії сталого розвитку в гармонії з природою, створення більш безпечного довкілля, проблеми безпеки особистості та більш широко – життєдіяльності людства тільки наростають. Сьогодні проблема безпеки особистості та суспільства в цілому є одним із наріжних чинників функціонування сучасної держави, що обумовлено накопиченням різноманітних загроз і викликів сучасного світу. Водночас в сучасних умовах трактування категорії «безпека» не є достатньо повним, оскільки не відображає постійну динаміку розвитку та розуміння цього явища. Скажімо, до 2019 р. важко було собі уявити, що певне вірусне захворювання так глибоко

й серйозно може вплинути на всі сторони життя сучасної людської цивілізації та стати фактором, що загрожує самому існуванню особистості. Йдеться про COVID-19, що в останні кілька років вивів проблему захисту особистості від епідеміологічних факторів на перший план у світі ([6, с. 91].

Якщо ж зважити на те, що коронавірус, який спричинив всесвітню пандемію, є продуктом лабораторних досліджень, можна констатувати, що в новітні часи все частіше безпосередня життєдіяльність людських спільнот виступає одночасно як об'єктом безпеки, так і причиною виникнення основних сучасних небезпек. Адже, як зазначає С. Пономаренко "життя і діяльність людини відбуваються в середовищі існування, що включає поряд з виробничим, побутовим і навколишнє середовище. Людина постійно взаємодіє як мінімум з двома з них, кожне з яких має штучні й природні чинники, здатні створювати небезпечні й шкідливі умови життєдіяльності. Усе це дозволяє аксіоматично стверджувати, що будь-яка взаємодія людини із середовищем існування потенційно небезпечна, а отже, потребує розв'язання" [11, с. 139-140]. Так виникає замкнене коло: "життєдіяльність людини – небезпеки й загрози здійснення життєвої діяльності – потреба забезпечення безпеки життєдіяльності".

На нашу думку, поняття «безпека» слід розглядати як захищеність систем, об'єктів тощо від будь-якого «загрозливого» фактору або їхньої сукупності. Водночас необхідно уточнити, що загроза життєво важливим інтересам особи, суспільства та держави не виникає з нічого, кожна загроза, як і будь-якого явища, має свої причини. Тобто можна стверджувати, що загрози ще немає, але за певних умов її виникнення є більш ніж можливим. На наш погляд, цю обставину слід враховувати щодо поняття безпеки. Ми також вважаємо, що слід погодитись і з відносним характером безпеки, розуміння якої завжди залежить від рівня розвитку суспільства у конкретно-історичних умовах. Наприклад, вступ людства в інформаційну еру поставило перед людською цивілізацією проблему захисту від інформаційних загроз.

З урахуванням зазначених обставин ми можемо запропонувати таке визначення: безпека особистості, суспільства та держави – це стан захищеності національних інтересів від реальних та потенційних, зовнішніх і внутрішніх загроз у конкретно-історичній обстановці.

У теоретичному аспекті питання захисту особистості в системі публічного управління мають розглядатися насамперед у контексті сталого соціального розвитку суспільства, оскільки саме в соціумі проявляються різні аспекти функціонування особистості. У даному контексті людський фактор – це вплив на виробничі й управлінські процеси особистих якостей працівників, їх ціннісних орієнтацій, моральних принципів, норм поведінки у сфері праці, дозвілля, споживання, їх життєвих планів, рівня знань та поінформованості,

характеру трудових і соціальних навичок, установок та уявлень про особистісно значущі елементи життя (соціальну справедливість, права і свободи людини, про її цивільний, професійний обов'язок тощо).

З цієї точки зору життєві цілі та цінності суспільства й конкретних індивідів, а також можливості їх досягнення значною мірою визначаються особливостями соціалізації, характером соціальних інститутів та обмежень, місцем, яке займав індивід (група) на шкалі соціальних нерівностей у минулому та займає сьогодні. Політико-управлінська система не тільки не обмежує, але одночасно й формує особистість, пригнічуючи одні та розвиваючи інші соціальні якості. Оскільки в різних індивідів (груп) у кожний момент є різні цілі та цінності, і навіть різні можливості їх реалізації, то неминуче будуть різними як конкретні смислові образи бажаної індивідуальної безпеки, так і її динаміка, обмежувачі й сприятливі чинники. На переконання О. Рибальченко у разі виникнення різних складних та несподіваних обставин психологічна спрямованість особистості здатна трансформуватися. Зокрема, під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх негативних чинників спрямованість особистості, її психічні якості можуть стати вразливими і незахищеними. З появою всіляких фізичних і психічних небезпек та з виникненням екстремальних ситуацій особистість може потрапляти у загрозливі ситуації. Це може змінити її спрямованість. Отже, трансформація спрямованості особистості – це зміна чи перетворення однієї з якостей і підструктур особистості. Таким чином, компонент психологічної загрози «трансформація спрямованості» може потрапляти під вплив небезпек та здатний загрожувати психологічній безпеці особистості [12, с.106].

Як показують різні дослідження, наразі в науковому світі не існує єдиної думки навіть за базовими ознаками та обмежувачами безпеки. В одних дослідників безпека в сучасних умовах асоціюється лише з високим матеріальним достатком і нічим крім нього; в інших – зі стабільним і спокійним життям без жодних несподіванок у політиці управлінських еліт; у третіх – із правовою захищеністю з боку держави, із законами, загальними для всіх. У зв'язку з цим, як нам видається, у більшості випадків конкретні смислові образи індивідуальної безпеки дуже багатогранні, хоча кількість життєвих аспектів, на які звертає увагу кожна конкретна особистість, оцінюючи динаміку своєї безпеки, дуже різняться. На нашу думку, в найбільшому узагальненні архітектоніку безпеки особистості можна представити у наступному вигляді (Рис. 1):

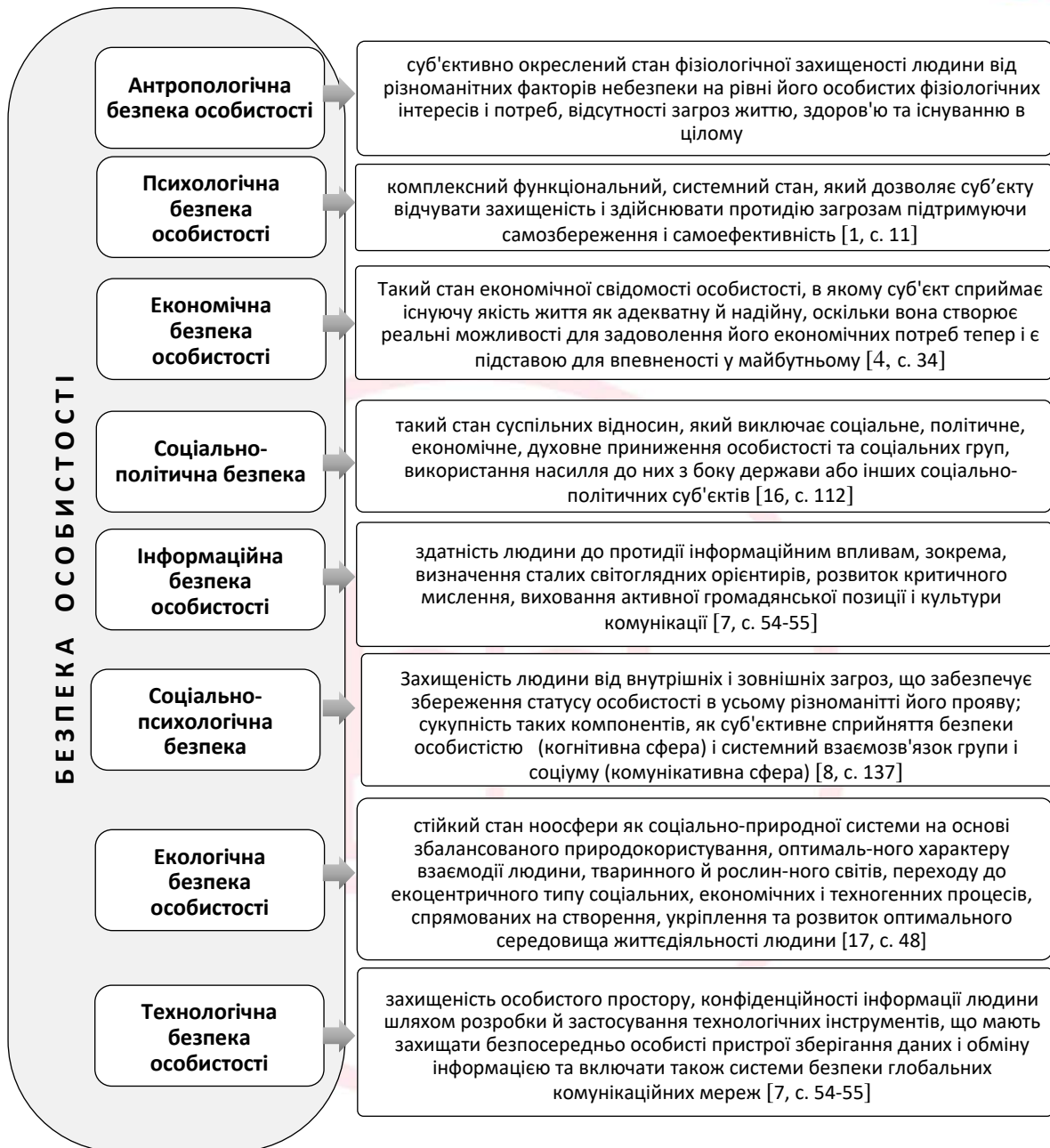

Рис. 1. Складові безпеки особистості

Розгляд проблематики безпеки особистості є неможливим без врахування такої надважливої складової як природний капітал й, ширше – природне середовище життєдіяльності людини, нашої ноосфери, під чим варто розуміти цілісний соціетальний організм, елементи якого – повітря, вода, земля, надра, флора та фауна, люди й продукти їх діяльності перебувають в єдності та взаємозв'язку, одночасно виконуючи низку важливих функцій соціетальної самоорганізації (наприклад біологічну – як середовище існування біологічних об'єктів; фізіологічну – як джерело забезпечення фізіологічних

потреб усіх живих істот Землі; соціально-економічну – як засіб виробництва, базис для розміщення різноманітних сфер діяльності людини; пізнавальну – як об'єкт наукового пошуку й пізнання тощо).

Не випадково затверджені у вересні 2015 р. на Саміті Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку та прийняття Порядку денного розвитку після 2015 року Цілі сталого розвитку (ЦСР) [14] та прийняті відповідно до них уточнені Цілі сталого розвитку для України передбачають виконання завдань ЦСР за чотирма ключовими напрямками: 1. Справедливий соціальний розвиток; 2. Стале економічне зростання та зайнятість; 3. Ефективне управління; 4. Екологічна рівновага та розбудова стійкості [15, с. 9].

6 з 17 головних цілей сталого розвитку для України так чи інакше стосуються природного капіталу, збереженню довкілля та покращення умов забезпечення безпеки особистості (Ціль 6 – Чиста вода та належні санітарні умови; Ціль 7 – доступна та чиста енергія; Ціль 12 – відповідальне споживання та виробництво; Ціль 13 – пом'якшення наслідків зміни клімату; Ціль 14 – збереження морських ресурсів та Ціль 15 – захист і відновлення екосистем суші). Згідно до цих Цілей ефективне збереження природного капіталу України для сучасних і майбутніх поколінь можливе лише завдяки чітко спланованим і організованим заходам з формування та реалізації сучасної державної екологічної політики, в тому числі щодо збереження природного капіталу та розбудови екологічної мережі. Це бачиться можливим на основі розробки чіткої методології збереження природного капіталу, що спирається на систему принципів, методів та інструментів.

За визначенням О. Беспалової "концепція сталого розвитку має в своїй основі три так звані «стовпи»: екологічний, як головна причина занепокоєності світової спільноти за своє майбутнє, економічний, як поштовх до розвитку світового господарства за мінімальної шкоди довкіллю, та соціальний, як прагнення сучасного суспільства до встановлення справедливості у всіх її видах та формування у людей розуміння раціонального альтруїзму. Екологічний елемент концепції сталого розвитку виражається насамперед в створенні таких умов, при яких, зокрема, забезпечуються права людини та громадянина на безпечне життя та чисте довкілля, на забезпечення та підтримання екологічної безпеки як складової міжнародної (глобальної) та національної безпеки" [3, с. 11-12]. Одним із найважливіших принципів сталого розвитку є забезпечення безпечного для життя і здоров'я населення середовища. Зважаючи на екологічні проблеми, економічну нестабільність та цілу низку інших факторів, одним із забезпечуючих у цьому напрямку критеріїв є збереження природного капіталу [2, с. 132].

На нашу думку, безпека особистості в контексті збереження природного капіталу за такими трьома складовими: біологічною (екологічною),

економічною, організаційною (управлінською). Оскільки органічний світ на Землі складається з окремих комплексних утворень різного рівня, для кожного з яких існують специфічні проблеми, для яких можна виділити відповідні принципи. Зокрема, до таких принципів пропонується віднести принцип сталого розвитку, принцип екологічної збалансованості та розбудови системи «зеленої економіки». Економічні принципи збереження природного капіталу – можуть бути обов'язкові (ліцензування, оподаткування, платежі) і стимулюючі (гранти, сприяння на ринку, премії, дотації, страхування та ін.). Організаційні принципи пов'язані із реалізацією механізмів державного управління у галузі збереження природного капіталу.

Зазначені принципи збереження природного капіталу держави спрямовуються на основний об'єкт безпеки – особистість – її права, обов'язки та свободи. Людина (особистість), будучи об'єктом і суб'єктом забезпечення безпеки, є в усіх інших соціальних системах – об'єктах безпеки, відіграючи базову системотворчу роль, тому забезпечення безпеки особистості стає умовою забезпечення безпеки решти рівнів, але, у свою чергу, становище особистості визначається станом суспільства та держави [13, с. 137].

Будь-яка особистість завжди знаходиться в центрі практично всіх реальних і потенційних загроз, тому що від будь-яких деструктивних соціально-політичних, екологічних, державно-управлінських, етнічних та техногенних подій страждає насамперед людина. Відтак величезне значення для активної життєдіяльності та безпеки особистості має інститут прав людини та громадянина, гарантовані відповідно до загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, чинної конституції держави та основних нормативних актів. Здійснення права і свободи людини не має порушувати права та свободи інших осіб, оскільки права та свободи людини визначають весь сенс, зміст і застосування законів, навіть діяльність законодавчої й виконавчої влади, включаючи місцеве самоврядування [13, с. 241].

Права особи фіксують також недоторканність її приватного життя, особисту та сімейну таємницю, захист її честі та доброго імені, що включає в себе таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних та інших повідомлень [9, статті 31, 32]. Обмеження цих прав можливе тільки на підставі судового рішення. Збирання, зберігання, використання та поширення інформації про приватне життя особи без її згоди не допускаються.

До поняття безпеки особистості необхідно також віднести й недоторканність її житла, оскільки ніхто не має права проникати в нього проти волі осіб, які проживають у них, інакше як у випадках, встановлених законом або на підставі судового рішення [16, ст. 30]. Водночас кожен громадянин має право вільно пересуватися територією країни, вибирати собі місцезнаходження та проживання, аж до виїзду за межі України за відсутності обмежень, встановлених законом [9, ст. 33].

Безпека особи передбачає право на охорону здоров'я та медичну допомогу, що здійснюється державними та муніципальними установами. З цією метою державою встановлюється система охорони здоров'я та розробляється спеціальна програма охорони здоров'я населення. Крім того, заохочується діяльність, що сприяє зміцненню здоров'я людини, розвитку фізичної культури та спорту, екологічного та соціально-епідеміологічного благополуччя громадян [6, с. 35].

Важливим чинником забезпечення безпеки особистості є право на освіту, гарантоване державою. Насамперед, воно має бути загальнодоступним та безкоштовним у рамках дошкільної, основної загальної та середньої професійної освіти, яка передбачає право на конкурсній основі здобути і вищу освіту в державному, муніципальному чи комерційному навчальному закладі. необхідною умовою всебічного розвитку особистості є право на участь у культурному житті та можливість користування установами культури, доступу до культурних цінностей, тим самим забезпечується духовний захист особи та суспільства загалом [6, с. 337–39].

Як бачимо, більшість гарантованих Конституцією прав розкриває та гарантує захист найбільш вагомих інтересів і потреб особистості. Багатосторонність потреб особистості кореспондує необхідності ємної й багатогранної системи її безпеки. У цьому зв'язку можна виділити такі види безпеки особистості [13, с. 98]:

- 1) фізична безпека особи;
- 2) громадянська (політична) безпека – забезпечення статусної ідентифікації громадян;
- 3) духовна безпека – розвиток суспільно-політичних відносин відповідно до їх морально-релігійних підстав;
- 4) екологічна безпека людини – декларація про сприятливе довкілля;
- 5) підприємницька безпека – захист від кримінального контролю та бюрократизму, проявів монополізму та недобросовісної конкуренції;
- 6) інформаційна безпека, що передбачає обмеження масового поширення аморальної інформації, вільний доступ до інформації, зокрема, про факти та обставини, що створюють загрозу для життя та здоров'я людей, а також неприпустимість збору, зберігання, використання та розповсюдження інформації про приватне життя особи без її згоди;
- 7) трудова безпека – праця у нешкідливих життя і здоров'я людини і матеріального благополуччя його сім'ї умовах; заборона примусової праці; захист від безробіття;
- 8) споживча безпека – право споживачів на придбання товарів та послуг належної якості тощо.

Відтак, можна сформулювати основні принципи безпеки особистості, що повинна ґрунтуватися на стабільному розвитку держави, правових відносинах та ефективній економіці, до яких ми відносимо:

- забезпечення балансу особистісних, суспільних та державних цінностей на основі їхньої соціокультурної наступності;
- забезпечення прав особистості відповідно до правоментальних уявлень про справедливість, правду, совісті, громадську солідарність;
- законність та гласність;
- єдність та ієрархічність системи безпеки особистості;
- пріоритет заходів і засобів попередження перед запобіжними заходами та відображення загроз безпеці громадян, відповідність цих заходів змісту, характеру та масштабу прогнозованих або реальних збитків.

Проблема захисту особистості проявляється в різних напрямках діяльності Української держави. Для нас найважливішим є співвідношення трьох факторів захисту особистості, що впливають на стабільний розвиток сучасних держав у соціальній, екологічній та економічній сферах. Відповідно, схема системного вирішення проблем забезпечення безпеки держави та особистості може бути представлена у вигляді трьох базових елементів: національні інтереси, загрози особистості, суспільству, державі, створення умов для безпечного функціонування інститутів держави, суспільства та особистості або принаймні мінімізації ризиків появи можливих загроз [5, с. 164].

Висновки. Таким чином, можна дійти висновку, що безпека особистості – це захищеність життєво важливих інтересів окремих громадян, соціальних груп, суспільства в цілому, а також системи суспільних цінностей (якими є безпека особистості та суспільства, законність і правова захищеність людини, демократія та народний суверенітет, плюралізм і вільна боротьба ідей та інтересів, мир і злагода в суспільстві тощо) від внутрішніх і зовнішніх загроз політичного, економічного, державно-управлінського, соціального та іншого характеру. При цьому головним завданням держави та основним суспільним інтересом є створення ефективної системи дотримання безпеки кожної особи, забезпечення добробуту, стабільності інститутів, що гарантують демократію, безпеку та сталий розвиток суспільства, що, у свою чергу, дозволяє підвищити керованість суспільними процесами та їхнє цілеспрямоване регулювання.

На наш погляд, в умовах перехідної системи управління актуалізується проблемність насамперед безпеки дії та безпеки вибору особистості. Виявлення реальних закономірностей зміни безпеки під час реформ передбачає розробку концепцій та теорій, які, спираючись на теоретико-методологічні досягнення філософії, водночас ґрунтуються на більш емпіричному та детальному науковому аналізі, наголошують на інших аспектах проблеми безпеки. При побудові системи забезпечення безпеки

особистості, суспільства та держави має враховуватися вже існуюча в ній законодавча база, існуючий певний порядок введення в дію нормативних актів з урахуванням нових викликів для безпеки.

Очевидним є той факт, що крім внутрішніх факторів формування системи безпеки, на цей процес істотно впливають і зовнішні фактори, ігнорування яких може призвести до загострення міжнародних відносин та виникнення нових загроз. Наприклад, в останні кілька років в Україні як держави з'явилися такі проблеми, як світова пандемія, пов'язана з COVID-19. Але головним викликом нашої державі при виробленні власної ефективної безпекової політики стали події 2014–2022 рр., які на першому етапі призвели до окупації Криму, спалаху сепаратизму на Донбасі, а потім і до відкритої повномасштабної військової агресії Росії проти України, що, поставило під загрозу як особисту безпеку чи не кожного українця, так і подальше існування Української держави.

Література:

1. Акімова Л. Н. Теоретичні моделі психологічної безпеки особистості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2017. № 1. С. 6-14.
2. Бадрак О. С. Природний капітал: провали ринкового механізму в соціально-оптимальному розподілі ресурсів. *Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України*. 2016. Вип. 2. С. 46-60.
3. Беспалова О. В. Місце екологічної безпеки в системі ціннісних орієнтирів сталого розвитку. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Право*. 2020. Вип. 19. С. 8-13.
4. Винославська О., Кононець М. (2021). Економічна безпека особистості в умовах пандемії COVID-19. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 1(22). С. 33-44.
5. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки : монографія. Київ : НІСД, 2010. 288 с.
6. Грищенко І. Програма діяльності Кабінету Міністрів України в аспекті консолідації та розвитку української нації. *Збірник наукових праць НАДУ*. 2020. Вип. 1. С. 33–40.
7. Закіров М., Закірова С. Дилема інформаційної безпеки особистості в інформаційному суспільстві. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 63. С. 50-64.
8. Ільницька І. А. Теоретичний аналіз соціально-психологічної безпеки особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. 2018. Вип. 1(2). С. 137-141
9. Конституція України [Офіційний текст]. Київ : Київський Бізнес Центр, 2021. 78 с.
10. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України. Київ : НІСД, 2013. 56 с.
11. Пономаренко С. І. Інтеграція термінів "культура безпеки життєдіяльності" та "екологічна культура". *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 3. С. 139-149.
12. Рибальченко О. М. Психологічні загрози – компонент безпеки особистості. *Габітус*. 2021. Вип. 32. С. 104-109.

13. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади). Київ : НАДУ, 2012. 544 с.
14. Цілі сталого розвитку 2016-2030. *Офіційне інтернет-представництво ООН в Україні*. URL : <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>
15. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь -2017. *Міністерство економічного розвитку і торгівлі України*. Київ : Мінекономрозвитку, 2017. 174 с.
16. Шинкаренко О. Є. Демократичні вибори та соціально-політична і соціально-психологічна безпека особистості в умовах трансформації соціальних відносин. *Вісник Одеського національного університету*. 2016. Т. 21, Вип. 1. С. 109-118.
17. Radchenko O. Relationship between concepts related to the scientific category of «environmental safety» in modern research. *Eurasian Academic Research Journal*. 2022 № 1(40). Pp. 42–50.

References:

1. Akimova L. N. (2017). Teoretychni modeli psykholohichnoyi bezpeky osobystosti [Theoretical models of psychological security of the individual]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohiyi – Theoretical and applied problems of psychology*. Vol. 1. 6-14. [In Ukrainian].
2. Badrak O. S. (2016). Pryrodnyy kapital: provaly rynkovoho mekhanizmu v sotsial'no-optymal'nomu rozpodili resursiv [Natural capital: failures of the market mechanism in the socially optimal distribution of resources]. *Natural capital: failures of the market mechanism in the socially optimal distribution of resources – Modeling and informatization of the socio-economic development of Ukraine*. Vol. 2. 46-60. [In Ukrainian].
3. Bepalova O. V. (2020). Mistse ekolohichnoyi bezpeky v systemi tsinnisnykh oriyentyriv staloho rozvytku [The place of environmental security in the system of values of sustainable development]. *Visnyk Mariupol's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: Pravo – Bulletin of Mariupol State University. Series: Right*. Vol. 19. 8-13. [In Ukrainian].
4. Vynoslavskaya, O., & Kononets M. (2021). Ekonomichna bezpeka osobystosti v umovakh pandemiyi COVID-19 [Economic security of the individual in the conditions of the COVID-19 pandemic]. *Orhanizatsiyina psykholohiya. Ekonomichna psykholohiya – Organizational psychology. Economic psychology*. Vol. 1(22). 33-44. [In Ukrainian].
5. Horbulin V.P., Kachynskiy A.B. (2010). Stratehichne planuvannya: vyrishennya problem natsional'noyi bezpeky : monohrafiya [Strategic planning: solving national security problems: monograph]. Kyiv: NISD, 288 p. [In Ukrainian].
6. Hryshchenko I. (2020). Prohrama diyal'nosti Kabinetu Ministriv Ukrayiny v aspekti konsolidatsiyi ta rozvytku ukraiyins'koyi natsiyi [Program of activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine in the aspect of consolidation and development of the Ukrainian nation]. *Zbirnyk naukovykh prats' NADU – Collection of scientific papers of the National Academy of Sciences*. Vol. 1. 33–40. [In Ukrainian].
7. Zakirov M., Zakirova S. (2022). Dylema informatsiyanoi bezpeky osobystosti v informatsiyonomu suspil'stvi [The dilemma of personal information security in the information society]. *Naukovi pratsi Natsional'noyi biblioteky Ukrayiny imeni V. I. Vernads'koho – Scientific works of the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadskyi*. Vol. 63. 50-64. [In Ukrainian].
8. Ilnytska I. A. (2018). Teoretychnyy analiz sotsial'no-psykholohichnoyi bezpeky osobystosti [Theoretical analysis of social and psychological security of the individual]. *Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya : Psykholohichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Psychological sciences*. Vol. 1(2). 137-141. [In Ukrainian].

9. Konstytutsiya Ukrainy [Constitution of Ukraine. Official text] (2021). Kyiv: Kyiv Business Center, 78 p. [In Ukrainian].
10. Parakhonskyi B. O., Yavorska H. M. (2013). Mizhnarodne bezpekove seredovyshe: vyklyky i zahrozy natsional'niy bezpetsi Ukrainy [International security environment: challenges and threats to the national security of Ukraine]. Kyiv: NISD, 56 p. [In Ukrainian].
11. Ponomarenko S. I. (2020). Intehratsiya terminiv "kul'tura bezpeky zhyttyediyal'nosti" ta "ekolohichna kul'tura" [Integration of the terms "life safety culture" and "ecological culture"]. *Visnyk Hlukhivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni O. Dovzhenka. Pedahohichni nauky – Bulletin of the Glukhiv National Pedagogical University named after O. Dovzhenko. Pedagogical sciences*. Vol. 3. 139-149. [In Ukrainian].
12. Rybal'chenko O. M. (2021). Psykholohichni zahrozy – komponent bezpeky osobystosti [Psychological threats are a component of personal safety]. *Habitus*. Vol. 32. 104-109. [In Ukrainian].
13. Sytnyk H. P. (2012). Derzhavne upravlinnya u sferi natsional'noyi bezpeky (kontseptual'ni ta orhanizatsiyno-pravovi zasady) [State management in the field of national security (conceptual and organizational and legal foundations)]. Kyiv: NADU, 544 p. [In Ukrainian].
14. Tsili staloho rozvytku 2016-2030 [Goals of sustainable development 2016-2030]. *The official online representation of the UN in Ukraine*. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>[In Ukrainian].
15. Tsili Staloho Rozvytku: Ukrayina. Natsional'na dopovid'-2017 [Sustainable Development Goals: Ukraine. National report-2017]. (2017). *Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine*. Kyiv, 174 p. [In Ukrainian].
16. Shynkarenko O. YE. (2016). Demokratychni vybory ta sotsial'no-politychna i sotsial'no-psykholohichna bezpeka osobystosti v umovakh transformatsiyi sotsial'nykh vidnosyn [Democratic elections and socio-political and socio-psychological security of the individual in the conditions of transformation of social relations]. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu–Bulletin of Odessa National University*. T. 21, Vol. 1. 109-118. [In Ukrainian].
17. Radchenko O. (2022). Relationship between concepts related to the scientific category of «environmental safety» in modern research. *Eurasian Academic Research Journal*. Vol. 1(40). 42–50. [In English].